

Zenon Eugeniusz Lewandowski (1859-1927)

Jeżeli ktoś od początku zwiąże się ze sprawą bliską sercu, to będzie nadawać sens całemu życiu do końca. Zenon Lewandowski jako wyjątkowo nietuzinkowa postać przełomu stuleci był tego nietuzinkowym przykładem. Urodzony w Wielkopolsce działacz mazurski całkowicie był pochłonięty sprawą polską pod zaborem pruskim. Urodził się w roku 1859 w Niewólnie pod Mogilnem i pierwszy okres życia poświęcił pracy naukowej i zawodowej. Zdobywszy wykształcenie farmaceutyczne potwierdzone dyplomami ośrodków akademickich od Berlina po Paryż, wrócił w rodzinne strony gdzie w Gnieźnie założył w roku 1888 drogerię, czyli w ówczesnym rozumieniu aptekę, *Pod Aniołem*. Następne lata pracy doprowadziły go na stanowisko prezesa Związku Drogerzystów w Gnieźnie, które sam założył, a następnie Związku Drogerzystów RP. Był wydawcą lokalnej gazety *Lech*, jednak już w tym czasie rozpoczął się jego związek z Mazurami.

Jako współzałożyciel i współsekretarz Mazurskiej Partii Ludowej trzykrotnie kandydował z ramienia Partii do Reichstagu, za pierwszym razem osiągając najlepszy wynik w historii tej organizacji, który jednak nie zapewnił mu miejsca w parlamencie. Nie zraziło go to do dalszej działalności. Poświęcił się życiu politycznemu i społecznemu na Mazurach. Ufundował kilkanaście bibliotek pod nazwą *Bezpłatnych Czytelni*. Przy okazji aktywnie publikował artykuły programowe, w których wzywał do obrony polskiej kultury i walki z germanizacją, wspierał chłopów małorolnych przeciw pruskim junkrom, troszczył się o bezrobotnych. W swych działaniach był wyjątkowo samodzielny, co powodowało konflikty między nim a innymi działaczami społecznymi. Dążył do usamodzielnienia życia kulturalno-oświatowego zbudowanego wokół Mazurskiej Partii Ludowej, który według niego nie powinien być zależny od wpływów z zewnątrz, czym narażał się politykom poznańskim.

W roku 1899 rozpoczęła się chyba najbardziej egzotyczna przygoda jego życia, gdyż jako pełnomocnik Towarzystwa Kolonizacyjno-Handlowego z siedzibą we Lwowie wyjechał do Brazylii. Samo Towarzystwo miało na celu współpracę gospodarczą między polskimi osadnikami za oceanem a ziemią polskimi i misje, jak ta Lewandowskiego, miały te kontakty umocnić. Wykorzystując swój zmysł organizacyjny i wrodzoną przedsiębiorczość Lewandowski nabył od rządu brazylijskiego 1000 morgów, czyli w zależności od przelicznika około lub ponad 500 hektarów, w stanie Rio Grande de Sul z jednoczesną umową pozwalającą na kolonizację. W ten sposób utworzył etnicznie polską kolonię, której organizacją zajmował się do roku 1901. Wtedy powrócił na ziemię polskie i otworzył aptekę

w Poznaniu, przy okazji występując z serią wykładów o relacjach społeczno-politycznych w Brazylii. Przy okazji działał aktywnie na polu społecznym

Nie zmieniło to jednak jego przywiązania do sprawy mazurskiej. Kandydował nadal do Reichstagu z okręgu mrągowskiego, jednak pozostawał już wtedy pod stałą obserwacją policji. Po zakończeniu I wojny światowej, którą przetrwał na stanowisku radnego Poznania, w listopadzie 1918 roku wszedł skład Naczelnej Rady Ludowej, w grudniu został delegatem na Polski Sejm Dzielnicowy w Szczytnie, po czym wziął aktywnie udział w walkach ulicznych podczas powstania wielkopolskiego. W 1919 roku z ramienia Narodowego Stronnictwa Robotników został posłem Sejmu Ustawodawczego, w którym pracował nad reformą rolną oraz ustawą prohibicyjną.

W tym samym czasie działał mimo to nadal na Mazurach. W gorącym czasie przemian został członkiem Mazurskiego Komitetu Plebiscytowego i zredagował broszurę *Co każdy Mazur dzisiaj wiedzieć powinien*, w której jasno przedstawiał relacje polityczne tego regionu, potępiając niemiecki nacjonalizm i nakłaniając do głosowania za Polską. Ukoronowaniem tych działań był udział Lewandowskiego w konferencji pokojowej w Paryżu, gdzie domagał się włączenia Warmii i Mazur bez plebiscytu do Polski, wskazując oczywiste powiązania kulturowe i historyczne tych ziem z Macierzą. Jak wiadomo z historii przyjęto inne ustalenia, jednak Lewandowski nie porzucił swych nadziei na połączenie z Polską i wszedł w skład Międzysojuszniczej Komisji Plebiscytowej w Olsztynie, a od lutego 1920 roku został pierwszym konsulem generalnym Rzeczypospolitej Polskiej w Olsztynie. Nie zagrażał jednak długo tego stanowiska, gdyż stojąc w opozycji do stanowiska Komisji przychylniej Niemcom, ta interweniowała z jego powodu u władz polskich. Po tym wszystkim wrócił już na stałe do Poznania, gdzie zmarł w 1927 roku i do dziś tu spoczywa.

Wielowątkowe i bogate życie Zenona Lewandowskiego wskazują jedynie, jak niesamowicie ciekawą i nietuzinkową był postacią, jak wiele osiągnął w życiu osobistym. Lecz nie mniej zajmujące jest to, jak wykorzystując swoje talenty, wiedzę i majątek poświęcił się polskiej sprawie pod rządami niemieckimi, które dobrze znał jako Wielkopolanin. To wszystko pozwoliło mu wspierać polskość Warmii i Mazur, którym jak widać poświęcił wiele ze swego życia.

<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Lewandowski-Zenon-Eugeniusz:3932004.html>

<https://billiongraves.pl/grave/Zenon-Lewandowski/9017022>

<https://gazetaolsztynska.pl/514525,100-Twarzy-Niepodleglej-Michal-Lengowski-Zenon-Lewandowski-Karol-Langwald.html>

https://encyklopedia.naukowy.pl/Zenon_Lewandowski

<http://150.254.97.230/organizacja-cywilna/zenon-lewandowski>

https://encyklopedia.biolog.pl/index.php?haslo=Zenon_Lewandowski

https://bs.sejm.gov.pl/F?func=find-b&request=000000851&find_code=SYS&local_base=ARS10

<https://books.google.pl/books?id=WmEhH7iLKXgC&printsec=frontcover&hl=pl#v=onepage&q=lewandowski&f=false>